

Bartosz Wojtyra

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Zakład Gospodarki Żywnościowej i Wsi
e-mail: bwojtyra@amu.edu.pl*

Wpływ renty położenia na lokalizację stref aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego

Zarys treści: Celem badań jest określenie wpływu renty położenia na lokalizowanie stref aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego. W pracy podjęto próbę ustalenia, czym jest renta położenia. Ponadto zidentyfikowano, zanalizowano i oceniono wagę pozaprzynodniczych czynników lokalizacyjnych składających się na rentę położenia obszarów wskazanych jako zorganizowane centra rozwoju działalności gospodarczej.

Słowa kluczowe: lokalna strefa aktywności gospodarczej, renta położenia, obszary wiejskie, województwo wielkopolskie

Wstęp

Spadek znaczenia rolnictwa jako sektora gospodarki narodowej spowodował daleko idące przemiany na obszarach wiejskich. Coraz większą rolę odgrywają na tych terenach funkcje pozarolnicze. Współcześnie rozwój obszarów wiejskich rozpatruje się w kategoriach jego wielofunkcyjności (Kostrowicki 1976, Kłodziński 1996). Koncepcja ta zakłada stopniowe i harmonijne wprowadzanie na tereny wiejskie funkcji pozarolniczych, które mają stać się źródłem utrzymania zamieszkującej tam ludności. To z kolei powinno przynieść w rezultacie poprawę warunków i jakości życia na wsi (Szczurowska i in. 2005).

Olbrzymie znaczenie dla rozwoju wielofunkcyjnego ma wewnętrzny potencjał gmin wiejskich, na który składają się uwarunkowania przyrodnicze, takie jak ukształtowanie terenu, położenie w obrębie obszarów chronionych, baza surowcowa itp., oraz pozaprzynodnicze, do których należą m.in. sąsiedztwo rozwiniętego układu komunikacyjnego, bliskość ośrodków miejskich, położenie przygraniczne, kapitał ludzki (zasoby pracy). Powoduje on niestety istotne róż-

nicowanie w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek samorządu terytorialnego. Niezwykle ważnym zagadnieniem jest zatem diagnoza oraz ocena zasobów, a następnie wdrożenie działań mających utrzymać wysoki poziom rozwoju lub zmienić w porę jego niekorzystny kierunek (Heffner 2002).

Do jednej z wielu form wprowadzania wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich wykorzystującego lokalne mocne strony i pozwalającego na zdywersyfikowanie działalności zaliczyć można przygotowywanie terenów inwestycyjnych, a więc m.in. tworzenie lokalnych stref aktywności gospodarczej.

Powodzenie wprowadzonej na obszarze wiejskim funkcji pozarolniczej determinowane jest tzw. rentą położenia i zależy w dużej mierze od występowania wspomnianych uwarunkowań przyrodniczych i pozaprzyrodniczych, z których wybrane stają się czynnikami lokalizacyjnymi działalności gospodarczej (Czarnecki 2006¹, za: Poczta 2012).

Głównym celem pracy jest ocena, jakie pozaprzyrodnicze uwarunkowania składające się na trudno mierzalne zjawisko renty położenia mają największy wpływ na umiejscawianie lokalnych stref aktywności gospodarczej. Osiągnięcie celu wymagało zastosowania następującego postępowania badawczego:

1. zidentyfikowania i wybrania do analizy stref aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego;
2. określenia oraz wyboru czynników lokalizacyjnych należących do uwarunkowań pozaprzyrodniczych składających się na rentę położenia;
3. oceny związku pomiędzy rentą położenia a lokalizacją stref aktywności gospodarczej.

Wskazanie relacji pomiędzy rentą położenia a lokalizacją stref aktywności gospodarczej może stanowić wskazówkę dla osób decydujących o umiejscawianiu i funkcjonowaniu takich terenów na obszarach wiejskich.

Poruszono także problem rozpatrywania w kategoriach rozwoju obszarów wiejskich terenów usytuowanych w granicach aglomeracji lub w bezpośrednim sąsiedztwie dużych miast, w przypadku których renta położenia, szeroko pojęta dostępność i potencjał z tego wynikający silnie różnicuje je w stosunku do wiejskich obszarów peryferyjnych.

Znaczenie renty położenia dla lokalizacji przedsiębiorstw

Strefy aktywności gospodarczej to specjalnie wydzielone i przygotowane do wprowadzenia inwestycji tereny odpowiadające zapotrzebowaniu potencjalnych inwestorów, tworzone najczęściej przez samorządy lokalne w celu ożywienia rynku pracy (Stanieda 2011). Są to specjalnie wyodrębnione obszary, które mają pełnić zgodnie z założeniem funkcję inwestycyjną i służyć przede wszystkim jako miejsce rozwoju działalności gospodarczej. Najczęściej przeznaczone są dla przedsiębiorstw średnich i dużych. Tereny te powinny charakteryzować się przygotowa-

¹ Czarnecki A. 1997. Wpływ czynników lokalizacyjnych na rozwój działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich. Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Roczniki Naukowe. VIII, 4: 78–82.

niem planistycznym, prawnym, infrastrukturalnym, finansowym i promocyjnym (Wojtyra 2014).

Na potrzeby prowadzonych badań występujące na terenie województwa wielkopolskiego obszary inwestycyjne podzielono na następujące kategorie:

- strefy aktywności gospodarczej będące podstrefami specjalnych stref ekonomicznych ustanowionych i działających na mocy ustawy z dn. 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz.U. z 2007 r., nr 42, poz. 274 z późn. zm.);
- lokalne strefy aktywności i aktywizacji gospodarczej, działające niezależnie od specjalnych stref ekonomicznych (Wojtyra 2014); z uwagi na to, że terminologia jest w literaturze niejednoznaczna, pod pojęciem lokalnej strefy aktywności gospodarczej w pracy kryją się: tereny inwestycyjne, strefy przemysłowe, gminne strefy gospodarcze, strefy aktywności inwestycyjnej, tereny koncentracji i rozwoju zorganizowanej działalności gospodarczej, parki przemysłowe itp.

Termin renta położenia, choć często występujący w literaturze, jak zaznacza wielu autorów, jest cały czas niedoprecyzowany (tab. 1). Jak zauważa Ossowska (2012), jest to pojęcie z pogranicza języka potocznego upowszechnione głównie w kontekście przyczyn, a nie skutków rozwoju lokalnego. Ma dwojakie znaczenie. Z jednej strony odnosi się do występowania pewnych elementów na danym obszarze (przede wszystkim czynników naturalnych), a z drugiej – do odległości od pewnych składników układu lokalnego bądź w większej skali regionalnego czy krajowego. Uwarunkowania pozaprzrodnicze należące do drugiej z wymienionych grup to umiejscowienie w przestrzeni społeczno-gospodarczej, a w szczególności położenie w stosunku do sieci osadniczej i komunikacyjnej. Do tej grupy zaliczane są takie elementy renty położenia, jak: powiązanie z miastem, sąsiedztwo węzłów komunikacyjnych czy też położenie przygraniczne (Duczkowska-Małysz 1998, Kopczewska 2008).

Tabela 1. Definicje renty położenia w literaturze przedmiotu

Autor	Rok wydania publikacji	Definicja renty położenia
Woś	1998	Dochód uzyskiwany bez nakładu pracy; premia ponad dochód konieczny (ujęcie ekonomiczne)
Duczkowska-Małysz	1998	Zbiór elementów takich, jak: warunki przyrodnicze, powiązanie z miastem, sąsiedztwo układu komunikacyjnego, położenie przygraniczne
Kopczewska	2008	Korzyść z lepszej lokalizacji (ujęcie geograficzne); różnica pomiędzy obecną lokalizacją a najlepszą z możliwych
Ossowska, Poczta	2009	Premia atrakcyjnej lokalizacji
Ossowska	2012	Przyczyna rozwoju lokalnego; występowanie pewnych elementów na badanym obszarze (czynniki naturalne) oraz odległość od pewnych elementów układu lokalnego i regionalnego

Źródło: opracowanie własne.

Renta położenia jest zatem zestawem potencjalnie mniej lub bardziej wymierzonych korzyści płynących z umiejscowienia danej jednostki samorządu terytorialnego. Jest swego rodzaju premią atrakcyjnej lokalizacji. Stanowi potencjał wymagający dostrzeżenia i spożytkowania w procesie rozwoju lokalnego (Ossowska, Poczta 2009).

Renta w literaturze rozumiana jest również, w sensie ekonomicznym, jako dochód uzyskiwany bez nakładu pracy, stanowiący dodatkową wypłatę, jaką może otrzymać dany czynnik produkcji ponad dochód konieczny do skłonienia go do świadczenia usług (Woś 1998). W naukach geograficznych renta rozumiana jest także często jako różnica pomiędzy lokalizacją danego obszaru w najlepszym z możliwych usytuowań a przychodem tego obszaru w jego obecnym położeniu. Stanowi potencjalną korzyść z lepszej lokalizacji, ale nie są to korzyści lokalizacji (Kopczewska 2008). W kontekście tworzenia stref aktywności gospodarczej jest ważnym kompletem czynników mogących decydować o powodzeniu bądź niepowodzeniu funkcjonowania danego terenu inwestycyjnego.

Przyjęta na potrzeby badań definicja renty położenia najbliższa jest stwierdzeniu, że stanowi ona premię związaną z atrakcyjną lokalizacją danego terenu wynikającą z występowania takich czynników, jak: bliskość aglomeracji bądź miejskiego ośrodka powiatowego, a także ponadlokalnych połączeń komunikacyjnych.

Jak wynika z powyższych rozważań, renta położenia jest związana nieodłącznie z jedną z najważniejszych teorii dotyczących gospodarki lokalnej, czyli z teorią lokalizacji przedsiębiorstw (Parysek 2001). Lokalizacja w rozumieniu Wielońskiego (2004) oznacza proces wyboru umiejscowienia działalności gospodarczej. Może się on odbywać w skali krajowej, regionalnej i lokalnej. Lokalizacja staje się najkorzystniejsza wówczas, gdy walory i wymogi lokalizacyjne są w największym stopniu zgodne.

Rozwój transportu oraz charakter prowadzonej działalności gospodarczej spowodowały, że na przestrzeni dekad zmieniały się czynniki decydujące o wyborze miejsca dla funkcjonowania przedsiębiorstw. Większość znanych z początku XX w. teorii lokalizacji (Lösch, Weber, Isard) ma w XXI w. coraz mniejsze odzwierciedlenie w rzeczywistości. Istnieje jednak grupa czynników, których znaczenie jest niezmiennie od lat.

Według Godlewskiej (2001) czynniki lokalizacji to specyficzne cechy miejsca, które bezpośrednio kształtują nakłady inwestycyjne i rentowność (netto) prowadzonej działalności gospodarczej. Od lat 70. XX w. liczba uwarunkowań, które w najbardziej istotny sposób decydują o wyborze lokalizacji przedsiębiorstw, zwiększyła się (Wieloński 2004). Znaczenia nabrały takie czynniki jak: instytucje wspierające przedsiębiorczość, placówki naukowo-badawcze czy wizerunek regionu, składające się na tzw. klimat inwestycyjny. W odniesieniu do analizowanych obszarów wiejskich czynniki warunkujące umiejscowienie działalności gospodarczej będą różniły się od tych, mających decydujący wpływ w granicach miast. Spośród czynników lokalizacji wymienianych przez Dziemianowicza (1997², za: Wieloński 2004) do grupy tej zaliczyć można:

² Dziemianowicz W. 1997. Kapitał zagraniczny a rozwój regionalny i lokalny w Polsce. *Studia Regionalne i Lokalne*, 21.

- dostępność terenów rozumianą jako powierzchnia wolna od zabudowy – większa na terenach wiejskich, gdzie zabudowa jest częściej rozproszona;
- ceny ziemi oraz koszty wynajęcia obiektów – zazwyczaj niższe na obszarach wiejskich;
- opłaty lokalne – niższe podatki od nieruchomości gruntowej oraz od powierzchni użytkowej;
- bliskość autostrad i głównych szlaków komunikacyjnych – lokalizowaniu przedsiębiorstw sprzyja bliskość zjazdu z autostrady i łatwa dostępność dróg;
- dobry wizerunek – często wynikający z promocji gminy w regionie.

Spełnienie warunków lokalizacji przedsiębiorstw reprezentujących część wyspecjalizowanych profili działalności czy to produkcyjnej, czy usługowej jest bardzo utrudnione w obrębie obszarów wiejskich, zwłaszcza peryferyjnych. Do czynników tych należą: specjalistyczne wykształcenie i umiejętności językowe potencjalnych pracowników, zaplecze mieszkaniowe, medyczne, transportowe, bankowe, kulturalne, bliskość portów lotniczych czy instytutów naukowo-badawczych.

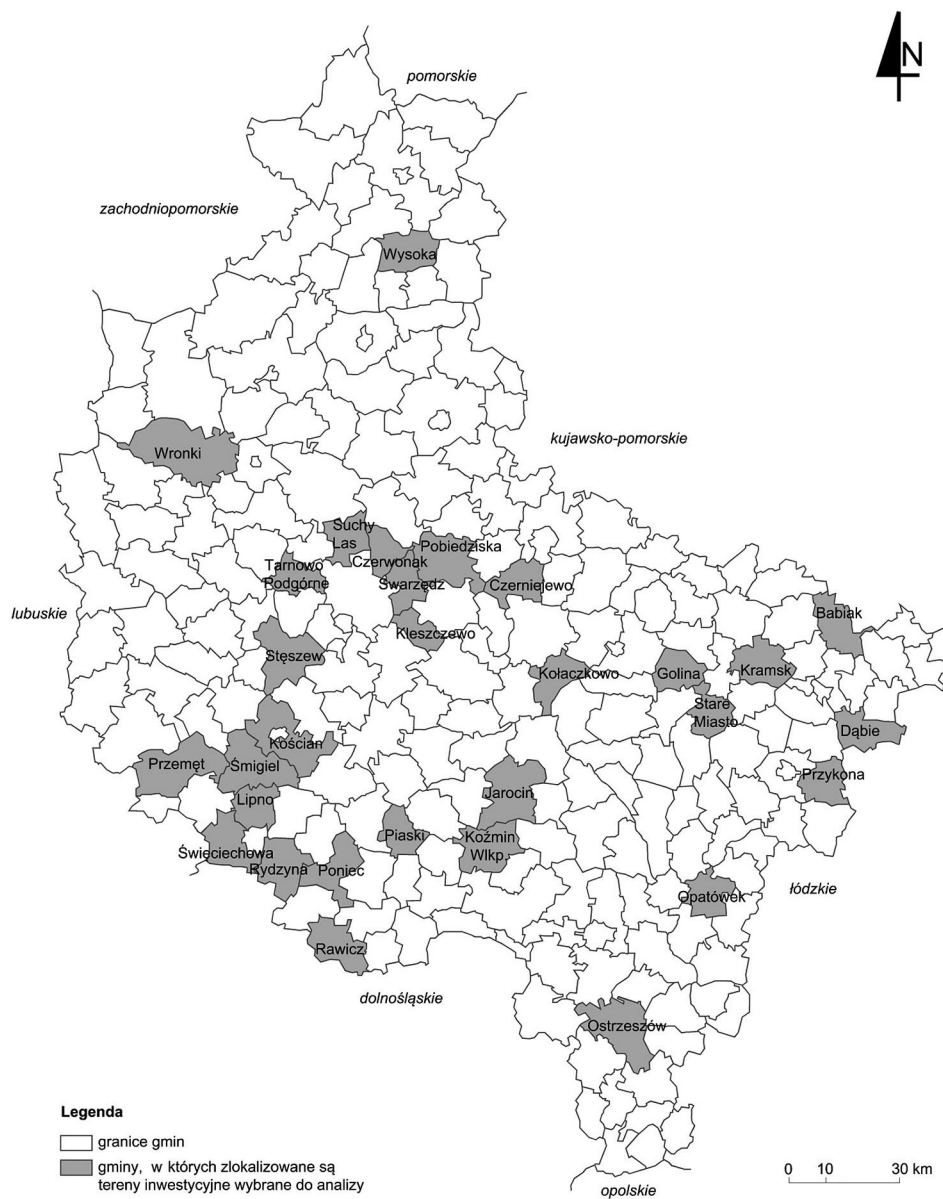
Nie ulega jednak wątpliwości, że gminy są zainteresowane inwestycjami podejmowanymi przez zewnętrznych inwestorów. Mają one dla nich znaczenie w kwestii poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy, a także dochodów z tytułu podatków, wykupów gruntów itp. Rozwój ekonomiczny oparty na inwestorach z zewnątrz jest też opłacalny politycznie. Tym samym przyciąganie nowych inwestycji stało się dla władz gmin podstawowym celem strategicznym. Do najbardziej znanych przykładów należą gminy: Raszyn i Michałowice pod Warszawą, Kobierzycę pod Wrocławiem czy wreszcie Tarnowo Podgórne pod Poznaniem, które znajduje się na obszarze wiejskim województwa wielkopolskiego. Większość najbogatszych gmin w kraju wykorzystuje rentę położenia, na którą w ich przypadku składają się: lokalizacja w granicach lub w strefie oddziaływania aglomeracji, położenie przygraniczne lub w rejonach wydobywania surowców mineralnych, walory turystyczne (Budner 2004).

Metoda analizy przestrzennej

Do analizy wyodrębniono obszary wiejskie województwa wielkopolskiego na podstawie Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT), według którego za obszar wiejski przyjmuje się gminy wiejskie i część wiejską gmin miejsko-wiejskich. W województwie wielkopolskim znajduje się łącznie 207 takich gmin (116 gmin wiejskich i 91 gmin miejsko-wiejskich).

Strefy aktywności gospodarczej i tereny inwestycyjne wybrane do analizy położone są w 30 gminach wiejskich i częściach wiejskich gmin miejsko-wiejskich województwa wielkopolskiego, w których zidentyfikowano obszary koncentracji działalności gospodarczej (ryc. 1).

Badania dotyczące identyfikacji lokalizacji stref aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich wykonano, analizując studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowe plany zagospodarowania prze-

Ryc. 1. Gminy, w których znajdują się tereny inwestycyjne wybrane do analizy
 Źródło: opracowanie własne.

strzennego, ortofotomapy³, informacje o gminach na portalach samorządowych oraz stronach Biuletynu Informacji Publicznej⁴. Skorzystano również z danych na temat trzech specjalnych stref ekonomicznych obejmujących swoim zasięgiem obszar województwa wielkopolskiego, tj. Wałbrzyską SSE, Kostrzyńsko-Słubicką SSE i Łódzką SSE.

W badaniach pominięto tereny górnicze, eksploatacji złóż i związane z nimi tereny gospodarcze kopalń, a także obszary, na których rozwija się przemysł materiałów budowlanych i drzewny, ponieważ cechują się one tzw. przymusem lokalizacyjnym wynikającym z miejsca występowania złóż surowców mineralnych oraz innych zasobów. Z uwagi na przyjęte założenia nie analizowano terenów inwestycyjnych położonych wyłącznie w granicach miast.

Ze względu na mnogość uwarunkowań pozaprzyrodniczych składających się na rentę położenia skupiono się jedynie na wybranych czynnikach lokalizacyjnych, odnoszących się przede wszystkim do usytuowania danego terenu w przestrzeni oraz jego powiązania z układem komunikacyjnym, uznając tym samym te warunki za zawsze w dużym stopniu determinujące wybór lokalizacji przedsięwzięcia.

Uwarunkowania pozaprzyrodnicze zaproponowane do analizy renty położenia terenów inwestycyjnych województwa wielkopolskiego to odległość mierzona w kilometrach w linii prostej:

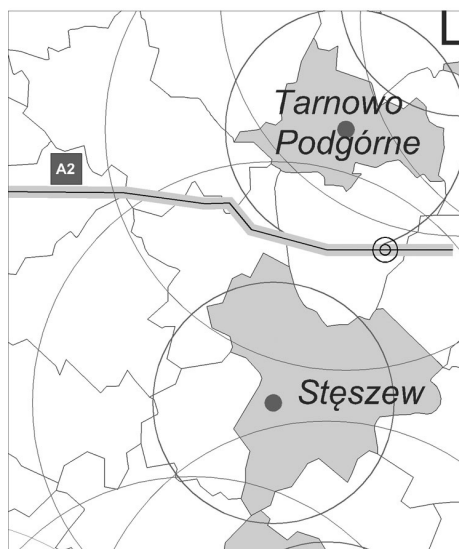
- do obszaru funkcjonalnego Poznania jako ośrodka o znaczeniu krajowym lub aglomeracji kalisko-ostrowskiej zgodnie z ich granicami wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego,
- do ośrodków powiatowych,
- do dróg wojewódzkich,
- do dróg krajowych,
- do najbliższego węzła autostrady A1, A2, A4 lub A8.

Stwierdzono, że bliskość aglomeracji bądź też ośrodka miejskiego o znaczeniu krajowym jako największego w danym regionie rynku zbytu, rynku pracy, miejsca przepływu kapitału, stanowiącego centrum komunikacyjne i administracyjne w znacznym stopniu ułatwia prowadzenie działalności gospodarczej. Ponadto powiązania z siecią drogową spowodowano do analizy odległości do najważniejszych w kraju szlaków: wojewódzkich, krajowych i autostrad, pomijając w tej analizie połączenia lokalne. W przypadku autostrad wzięto pod uwagę tylko odległość terenu inwestycyjnego do zjazdu z autostrady, uznając, że dopiero połączenie z węzłem może stanowić o rencie lokalizacyjnej.

Zastosowaną metodą była analiza przestrzenna wykonana w oprogramowaniu GIS i CAD (ryc. 2). W celu zmierzenia odległości pomiędzy wyróżnionymi terenami inwestycyjnymi a obiektami (liniowymi i poligonowymi) reprezentującymi czynniki lokalizacyjne użyto metody buforowania polegającej na tworzeniu strefy, której granice są odległe od danego obiektu o zadaną wielkość. Buforowaniu poddane mogą być punkt, linia lub poligony, natomiast wynikiem tego procesu może być linia bądź poligon (zwany buforem).

³ Strona internetowa: www.geoportal.gov.pl (dostęp: 10.08.2015).

⁴ Strona internetowa: www.bip.gov.pl (dostęp: 15.08.2015).

Ryc. 2. Fragment analizy przestrzennej (buforowania) dotyczącej odległości terenów inwestycyjnych od węzłów autostradowych

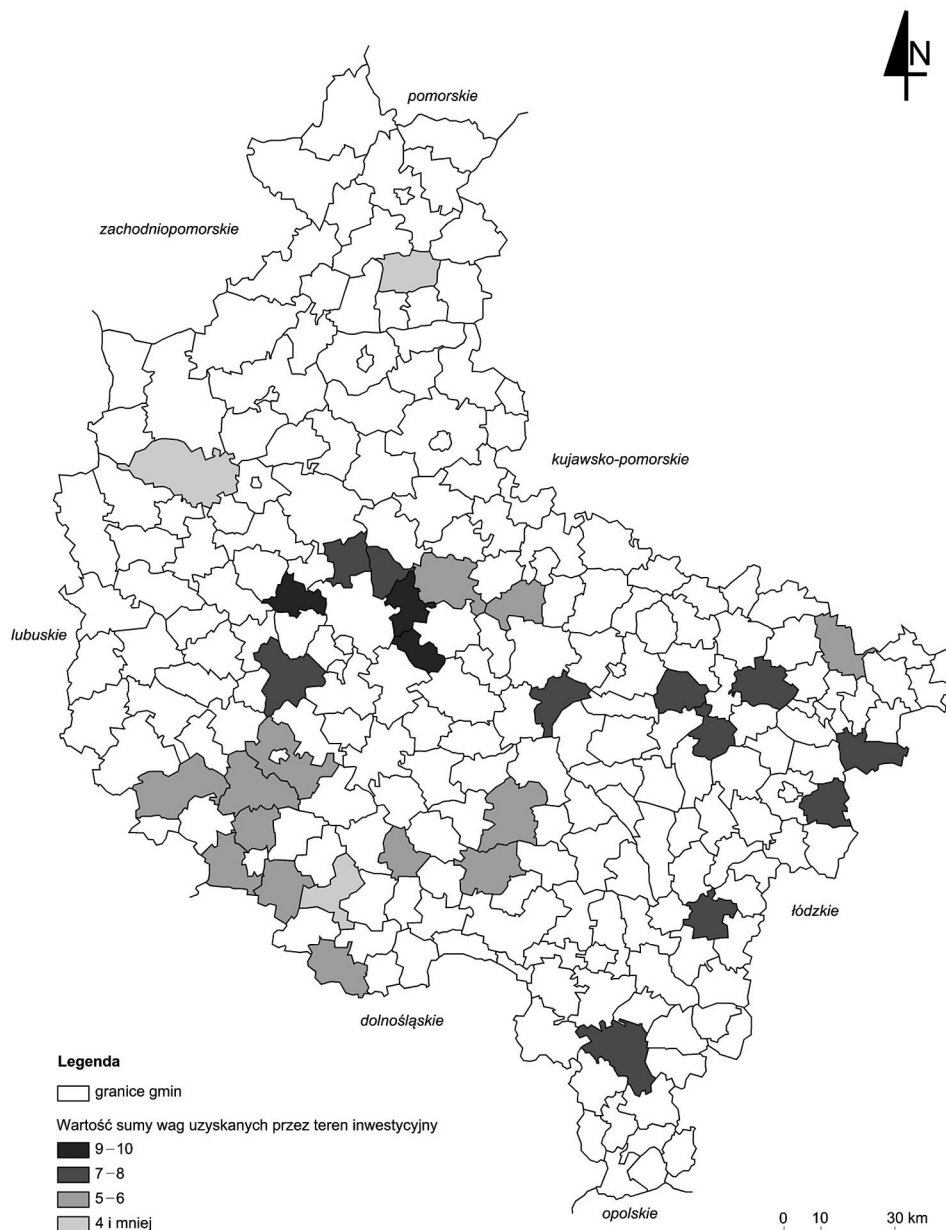
Źródło: opracowanie własne.

Wpływ poszczególnych czynników zróżnicowano, stosując wagi. Im bliżej teren inwestycyjny znajdował się danego obiektu liniowego bądź poligonowego stanowiącego o rencie położenia, tym większą wagę mu przypisano. Wagi te zostały przyporządkowane strefom buforowym. Obiekt w promieniu do 10 km od wybranego do analizy obszaru otrzymywał najwyższą wagę o wartości 2, co świadczyło o wysokim wpływie renty położenia na jego lokalizację. Kolejna strefa buforowa tworzona była w promieniu między 10 km a 20 km i otrzymywała wagę o wartości 1. Ostatnia to tereny bądź obiekty w odległości powyżej 20 km. Renta położenia w ostatnim przypadku ma najmniejszy wpływ na lokalizację – przyporządkowana waga wyniosła 0. Analizując pięć czynników, należy stwierdzić, że maksymalna liczba punktów, jaką mogła uzyskać strefa aktywności gospodarczej w danej gminie, to 10.

Renta położenia a strefy aktywności gospodarczej

Tereny, które zostały poddane analizie przestrzennej, wykazują prawidłowość lokalizacyjną. Najwięcej obszarów leży w układzie równoleżnikowym przebiegającym przez centrum województwa pomiędzy Poznaniem a Koninem. Pas ten w dużej mierze pokrywa się z lokalizacją autostrady A2 (ryc. 3). Drugi obszar zagęszczenia stref aktywności gospodarczej na terenach wiejskich Wielkopolski położony jest na południe od Poznania. W okolicy w kierunku północ-południe przebiega droga krajowa nr 5 i odcinek drogi ekspresowej S5. Pozostałe tereny występują punktowo i są rozproszone. W badaniach nie wzięto pod uwagę żadnych obszarów na południowym i północnym krańcu województwa.

Średnia liczba punktów uzyskanych przez daną jednostkę wyniosła 6,4, co mogłoby być równoznaczne z maksymalnym wpływem przynajmniej trzech czynników lokalizacyjnych. Najczęściej notowanymi wartościami sumarycznymi były 5 i 7 punktów (wystąpiły 7-krotnie). Mediana próby wynosi 6, czyli również powyżej 50% maksymalnej sumarycznej liczby punktów do uzyskania. Czynnikiem lokalizacyjnym, który miał najczęstszy i największy wpływ na rentę położenia stref, jest odległość od drogi wojewódzkiej. Tylko jeden teren inwestycyjny w gminie Czarniejewo nie uzyskał maksymalnej liczby punktów w tej kategorii.

Ryc. 3. Klasyfikacja analizowanych gmin w oparciu o rentę położenia
Źródło: opracowanie własne.

Podobnie często tereny takie lokalizowane były w pobliżu drogi krajowej. Tym samym sąsiedztwo ponadlokalnego układu komunikacyjnego przewyższyło rangą i jednocześnie wpływem na rentę położenia odległość od miejskich ośrodków powiatowych. Wśród 30 poddanych badaniu obszarów żaden nie znajdował się dalej niż 20 km od szlaków komunikacyjnych dwóch wymienionych kategorii. Należy jednak zwrócić uwagę mimo wszystko na silne oddziaływanie ośrodków powiatowych na tereny inwestycyjne. Prawie 70% analizowanych stref aktywności gospodarczej jest zlokalizowanych w najbliższym sąsiedztwie miasta powiatowego. Zaledwie jeden teren inwestycyjny znajduje się na obszarze peryferyjnym powiatu. Leży on w gminie Wysoka i uzyskał najniższy wynik w zestawieniu. Około czterokrotnie mniej punktów niż w przypadku odległości od dróg krajowych i wojewódzkich w klasyfikacji tereny inwestycyjne zdobyły z tytułu położenia w sąsiedztwie zjazdów z autostrady i centrum aglomeracyjnego.

Z badań jednoznacznie wynika, że usytuowanie analizowanych terenów inwestycyjnych, w tym stref aktywności i aktywizacji gospodarczej, wykazuje silny związek z wybranymi czynnikami lokalizacyjnymi składającymi się na rentę położenia tych obszarów (tab. 2).

Spśród 30 wybranych terenów 27 uzyskało 50% i więcej maksymalnej liczby punktów po zsumowaniu wszystkich przyporządkowanych wag. Żaden z obszarów nie uzyskał mniej niż 40% puli punktów. Najbardziej uprzywilejowanym terenem spośród przeanalizowanych okazała się strefa aktywizacji działalności gospodarczej w gminie Kleszczewo, która uzyskała maksymalną liczbę punktów, co oznacza, że znajduje się ona w rejonie zagęszczenia krajowego i regionalnego układu drogowego oraz w bliskim sąsiedztwie najważniejszych ośrodków sieci osadniczej. Wpływ na ten wynik ma położenie tej jednostki samorządu terytorialnego w obrębie aglomeracji poznańskiej. Na terenie gminy Kleszczewo znajduje się węzeł autostradowy Poznań Wschód. W niedalekiej odległości przebiegają drogi ekspresowe S5, S11 oraz droga krajowa nr 92. Ponadto w gminie krzyżują się drogi wojewódzkie. Renta położenia gminy Kleszczewo jest wysoka, co znajduje odzwierciedlenie w rosnącym zainteresowaniu inwestorów zewnętrznych tym obszarem.

Podobne czynniki wpływają na wysoką rentę położenia w przypadku innych gmin powiatu poznańskiego, które uzyskały 90% maksymalnej liczby punktów. Do grupy tej należy Tarnowo Podgórne i Swarzędz. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę również na znaczące wyniki gmin Suchy Las i Czerwonak (80%). Podobnie wysoką rentą położenia charakteryzują się gminy Opatówek i Golina. Pierwsza z nich należy nieprzypadkowo do Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej utworzonej na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Dz.U. z 1997 r., nr 46, poz. 289 ze zm.). Według „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego” gmina ta należy do aglomeracji kalisko-ostrowskiej i wykazuje z nią silny związek. Ponadto w najbliższym sąsiedztwie obszarów inwestycyjnych przebiegają drogi krajowe i wojewódzkie. Tereny w gminie Golina są natomiast prawdopodobnie w największym stopniu uzależnione od pobliskiego węzła autostrady A2. Poza tym rejon ten powiązany jest z Koninem

Tabela 2. Klasyfikacja analizowanych gmin w oparciu o rentę położenia

Lp.	Gmina	Wagi nadane poszczególnym czynnikom lokalizacyjnym					Suma wag
		odległość do najbliższej aglomeracji	odległość do ośrodka powiatowego	odległość do zjazdu z autostrady	odległość do drogi krajowej	odległość do drogi wojewódzkiej	
1.	Kleszczewo	2	2	2	2	2	10
2.	Swarzędz	2	2	1	2	2	9
3.	Tarnowo Podgórne	2	2	1	2	2	9
4.	Czerwonak	2	2	0	2	2	8
5.	Golina	0	2	2	2	2	8
6.	Suchy Las	2	2	0	2	2	8
7.	Opatówek	2	2	0	2	2	8
8.	Dąbie	0	1	2	2	2	7
9.	Kołaczkowo	0	2	1	2	2	7
10.	Kramsk	0	2	1	2	2	7
11.	Ostrzeszów	1	2	0	2	2	7
12.	Przykona	0	2	1	2	2	7
13.	Stare Miasto	0	1	2	2	2	7
14.	Stęszew	1	1	1	2	2	7
15.	Jarocin	0	2	0	2	2	6
16.	Kościan	0	2	0	2	2	6
17.	Piaski	0	2	0	2	2	6
18.	Pobiedziska	1	1	0	2	2	6
19.	Śmigiel	0	2	0	2	2	6
20.	Święciechowa	0	2	0	2	2	6
21.	Babiał	0	1	0	2	2	5
22.	Czarniejewo	0	1	1	2	1	5
23.	Koźmin Wlkp.	0	1	0	2	2	5
24.	Lipno	0	2	0	1	2	5
25.	Przemęt	0	1	0	2	2	5
26.	Rawicz	0	2	0	1	2	5
27.	Rydzyna	0	2	0	1	2	5
28.	Poniec	0	1	0	2	1	4
29.	Wronki	0	1	0	1	2	4
30.	Wysoka	0	0	0	2	2	4
Suma		15	48	15	56	58	192

Źródło: opracowanie własne.

stanowiącym obok Leszna, Piły i Gniezna miasto o znaczeniu regionalnym w hierarchii sieci osadniczej województwa wielkopolskiego (Plan... 2010).

Pozostałe najgorsze wyniki stały się udziałem terenów w gminach Wronki i Poniec. Funkcjonują one w ramach specjalnych stref ekonomicznych. W ich przypadku renta położenia dotycząca czynników pozaprzyrodniczych odgrywa mniej znaczącą, choć ciągle istotną dla rozwoju rolę. O zamierzeniach inwestycyjnych zewnętrznych inwestorów mogły zdecydować inne czynniki, o których

wspomniano podczas omawiania podstaw teoretycznych, w tym uwarunkowania przyrodnicze składające się na rentę położenia.

Podsumowanie

W pracy podjęto próbę doprecyzowania pojęcia renty położenia, przytaczając definicje wielu autorów z pogranicza różnych dziedzin, poczynawszy od geografii, poprzez m.in. ekonomię czy gospodarkę przestrzenną. Przyjęte na potrzeby badań rozumienie renty położenia najbliższe jest stwierdzeniu, że stanowi ona premię związaną z atrakcyjną lokalizacją danego terenu, która wynika zarówno z wysoko cenionych wewnętrznych walorów przyrodniczych, jak i czynników pozaprzyrodniczych, na które składa się zazwyczaj bliskie sąsiedztwo ważnych ośrodków sieci osadniczej czy dostępność komunikacyjna.

W ramach badań empirycznych w opracowaniu dokonano analizy przestrzennej terenów inwestycyjnych, w tym stref aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego, pod względem związku ich lokalizacji z pozaprzyrodniczymi czynnikami składającymi się na rentę położenia. Określono wagi dla tych uwarunkowań, aby móc podjąć się oceny ich znaczenia w kwestii umiejscawiania terenów przygotowanych i zorganizowanych do prowadzenia działalności gospodarczej.

Badanie wykazało, że uwarunkowania pozaprzyrodnicze składające się na pojęcie renty położenia, takie jak: odległość od ośrodków powiatowych, aglomeracji czy głównych krajowych i regionalnych szlaków komunikacyjnych, mają bardzo istotny wpływ na lokalizowanie stref aktywności i aktywizacji gospodarczej. Najczęściej występującym czynnikiem determinującym jest odległość od dróg krajowych i wojewódzkich oraz bliskość miejskiego ośrodka powiatowego.

Analiza i jej wyniki przedstawiają obszary wiejskie jako inwestycyjne zaplecze miast, zwłaszcza aglomeracji. Renta położenia okazuje się istotnym potencjałem wewnętrznym jednostek samorządu terytorialnego, tym samym stawiając na przegranej pozycji wiejskie obszary peryferyjne. Tereny wiejskie, na których lokalizowane są strefy aktywności gospodarczej, najczęściej sąsiadują z obszarami zurbanizowanymi i tracą swój wiejski (rolniczy) charakter. Zatem szansa na powodzenie wielofunkcyjnego rozwoju w oparciu o duże tereny inwestycyjne na obszarach o niskiej rencie położenia staje się wątpliwa. Nie zostaje ona przekreślona, ale wymaga identyfikacji i wykorzystania innych zasobów gminnych mogących przyciągać inwestorów. Ważne będą zwłaszcza działania związane z porządkowaniem lokalnej polityki przestrzennej, rozwojem infrastruktury, wsparciem finansowym inwestorów czy wreszcie intensywniejszą promocją danego obszaru.

Literatura

Budner W. 2004. Lokalizacja przedsiębiorstw. Aspekty ekonomiczno-przestrzenne i środowiskowe. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.

- Duczowska-Małysz K. 1998. Rolnictwo–wieś–państwo. Wokół interwencji państwa w sferę wsi i rolnictwa. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Godlewska H. 2001. Lokalizacja działalności gospodarczej. Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych, Warszawa.
- Heffner K. 2002. Czynniki osadnicze wpływające na potencjał rozwojowy obszarów wiejskich. [W:] M. Kłodziński (red.), Wiejskie obszary kumulacji barier rozwojowych. IRWiR PAN, Warszawa.
- Kłodziński M. 1996. Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. Centrum Naukowo-Wdrożeniowe SGGW, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Warszawa.
- Kopczewska K. 2008. Renta geograficzna a rozwój społeczno-gospodarczy. CeDeWu, Warszawa.
- Kostrowicki J. 1976. Obszary wiejskie jako przestrzeń wielofunkcyjna. Zagadnienia badawcze i planistyczne. Przegląd Geograficzny, 48(4): 601–611.
- Ossowska L. 2012. Renta położenia jako determinanta rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań.
- Ossowska L., Poczta W. 2009. Endogenne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich Pomorza Środkowego. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań.
- Poczta J. 2012. Renta położenia jako warunek powodzenia działalności agroturystycznej oraz kształtowania produktów turystycznych na obszarach wiejskich. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 701, Ekonomiczne Problemy Usług, 84: 301–315.
- Parysek J.J. 2001. Podstawy gospodarki lokalnej. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Stanienda J. 2011. Determinanty rozwoju stref aktywności gospodarczej. Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie, 1(17): 255–265.
- Szczurowska M., Podawca K., Gworek B. 2005. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich szansą dla wsi. Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych, 28: 49–59.
- Wieloński A. 2004. Lokalizacja działalności gospodarczej. Teoretyczne podstawy. Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Wojtyra B. 2014. Strefy aktywności gospodarczej w teoriach rozwoju lokalnego. Biuletyn Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, 28: 25–35.
- Woś A. 1998. Renta ekonomiczna. [W:] A. Woś (red.), Encyklopedia agrobiznesu. Fundacja Innowacja, Warszawa.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego 2010.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Dz.U. z 1997 r., nr 46, poz. 289 ze zm.).
- Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz.U. z 2015 r. poz. 282).

The influence of location rent on the local economic activity zones in rural areas of Greater Poland voivodeship

Abstract: The aim of the article is to define the influence of location rent on the location of economic activity zones in rural areas of Greater Poland voivodeship. In this thesis, an attempt to define what location rent is has been undertaken. Moreover, the importance of extraenvironmental locational factors constituting the location rent of the indicated areas as organized centers of entrepreneurship development has been identified.

Key words: local area of economic activity, location rent, rural areas, Greater Poland voivodeship